

Znanost v oblikovanju

Izuma letala, telefona, električne luči in radia ni nihče naročil. Zgolj samoiniciativa petih posameznikov je spodbudila našete inovacije, ki so svet predrugačile in zmanjšale. In v tem leži nepričakovana učinkovitost sicer nevidne, toda vsesplošno nalezljive oblikovalsko-znanstvene revolucije. Politika je inherentno zgolj dodatek, ki sledi omenjeni revoluciji. Kljub temu zgodovinsko dokazljivemu dejstvu pa svetovna javnost rešitve za svetovne probleme še naprej išče izključno pri politikih in njihovih ideologijah.

R. Buckminster Fuller

V knjigi *The End of Science* (1996) John Horgan primarno nalogo čiste znanosti prepozna v iskanju odgovora na vprašanje, zakaj smo tu. Izhajajoč iz dane premise izpelje, da bo znanost z odgovorom na vprašanje hkrati dosegla tudi svoj konec. Povedano drugače, ko (oziroma če) bo področje znanosti doseglo svoj cilj, se bo po Horganovem mnenju soočilo s svojo končnostjo.

Z določitvijo naloge čiste znanosti se v kontekstu pričujočega tematskega sklopa hkrati poraja vprašanje o primarni nalogi t. i. čistega oblikovanja. Večina oblikovalcev bi primarno nalogo oblikovanja najverjetneje prepoznala v reševanju problemov. Avstralski teoretik in filozof Tony Fry pa gre v razumevanju reševanja problemov še korak dlje. V knjigi *Becoming Human by Design* (2012) obli-

kovanje postavi v središče našega nastajanja. Če si dovolim grobo poenostavitev njegove teze, Fry v omenjeni knjigi dokazuje, da smo od trenutka, ko smo v kamnu videli nekaj več (orodje/orožje), pravzaprav začeli oblikovati. To je bil začetek preoblikovanja našega okolja. Fryeva teza pa se tu ne konča, temveč se pravzaprav šele začne. Namreč, od trenutka, ko z oblikovanjem preoblikujemo naše okolje, nas na novo preoblikovano okolje preoblikuje nazaj. Nas spremeni. In v tem je bistvo njegove teze *oblikovanja kot središča našega nastajanja*. Ko se zaradi spremenjenega okolja spremenimo tudi mi, se nam namreč vsakič znova ponovno odpre možnost za novo razumevanje in posledično nadaljnje preoblikovanje sveta okoli nas. V nasprotju s področjem znanosti Fry z določitvijo primarne naloge oblikovanja področje oblikovanja postavi v območje neskončnosti. V območje nenehnega spreminjanja, razvoja in (tudi posledično) nenehnega reševanja problemov.

Obe tezi pa postavita dodatno vprašanje. Mar nas v nenehno preoblikovanje okolja ne sili ravno zgoraj zastavljeno vprašanje, *zakaj smo tu* (in vsa druga, še neodgovorjena vprašanja)? Mar niso prav neodgovorjena vprašanja tista, ki nas danes ženejo, nam tvorijo okvir motivacije za preoblikovanje okolja? Še več: bomo s potencialnimi odgovori na zastavljena vprašanja hkrati izpolnili nalogo tako čiste znanosti kot tudi čistega oblikovanja? Se bo torej na ta način s svojo končnostjo soočilo tudi oblikovanje? Preverjanje smiselnosti nadaljnega preoblikovanja naj v tem hipu ostane še odprto. Recimo, da se odgovor o potencialni končnosti oblikovanja skriva v odgovoru na temeljno vprašanje, *zakaj smo tu*.

Nam pa Fryeva teza v povezavi s Horganovo predpostavko naloge znanosti omogoči še nekaj. Omogoči nam, da obe področji povežemo, če ne celo povsem prepletemo. Namreč, znanost več kot očitno potrebuje oblikovanje, da bi lahko na zadano vprašanje ponudila odgovor. Potrebuje nadaljnje preoblikovanje okolja in nas, potrebuje nadaljnje nastajanje nas samih. Še več, brez primarnega, onotološkega, t. i. protooblikovanja, o znanosti kot področju sploh ne bi mogli govoriti. Gre torej za specifično sožitje, za potrebo po sobivanju, sodelovanju. Pa čeprav zadnje v številnih primerih temelji na povsem nezavedni ravni. In ta nezavednost se kaže tako na področju znanosti kot v oblikovanju. Soočamo se z nedorečenostjo, s sobivanjem dveh področij ali celo vpetostjo enega področja v drugo – in prav ta nedoločnost nas čedalje bolj bega. Predvsem oblikovalce. S profesionalizacijo poklica (po industrijski revoluciji) se je namreč oblikovanje kot poklic znašlo na razpotju. Ni se namreč umestilo v področje znanosti, prav tako pa ne v področje umetnosti.

Gre seveda za področji, ki sta bili do takrat že dodobra uveljavljeni.

Opravka imamo z izjemno zanimivim paradoksom: oblikovanje kot središče našega nastajanja nenadoma ostane zunaj tistega, česar brez ontološkega oblikovanja pravzaprav sploh ne bi bilo. Z »uveljavljenimi« področji se na novo vzpostavljen profesionaliziran poklic oblikovanja nenadoma ne ujema v celoti. V očeh znanosti in umetnosti postane le še ena od dejavnosti, ena od veččin. Zato ni čudno, da se z vprašanjem razmerja med enim in drugim področjem nenehno porajajo polemike in nestrinjanje.

Pričujoči sklop načena prav omenjeno preverjanje. Izbrano tematiko preiščeno načena – tako s stališča oblikovalske teorije kot s stališča znanstvenikov, katerih delo in teorijo bi poklicni oblikovalci najverjetneje označili za teorijo in/ali prakso oblikovanja (ali vsaj za nekaj, kar je v tesni povezavi z obema). Namerno torej opozarjamo na heterogene vidike razumevanja odnosa znanosti do oblikovanja, oblikovanja do znanosti in enigmatičnosti njunega razlikovanja, prepletanja ali enačenja. Namreč, heterogenost glasov v tem hipu najbolje odslikava obstoječe stanje, odslikava različnost v razumevanju oblikovanja in njegove vloge in razmerja do znanosti. Hkrati pa zbrani prispevki s svojo različnostjo odpirajo novo področje, odpirajo nadaljnji diskurz in kažejo še na eno bistveno značilnost oblikovanja – njegovo vseprisotnost. Sledeč Fryevi tezi bi namreč prav v vsem – če bi se vrnili nazaj po korakih razvoja – našli sledi prvih preoblikovanih kamnov.

Literatura

FRY, TONY (2012): *Becoming Human by Design*. London in New York: Berg.

HORGAN, JOHN (1996): *The End of Science. Facing the Limits of Knowledge in the Twilight of the Scientific Age*. London: Abacus.